

**STUDENȚII ROMÂNI DIN ȚINUTUL NĂSĂUDULUI ÎNSCRIȘI PE
LISTELE FACULTĂȚILOR DE MEDICINĂ DIN MONARHIA AUSTRO-
UNGARĂ. CORESPONDENȚA ACESTORA CU ADMINISTRAȚIA
FONDURILOR GRĂNICEREȘTI**

**The Romanian students from the Năsăud region enrolled on the lists of
the Faculties of Medicine from the Austro-Hungarian Monarchy. Their
correspondence with the Administration of the Border Funds**

Oana HAVOR

Abstract: *The present study represents a part of a more complex area related to the „peregrinatio academica” of Romanian students originating from Transylvania, emphasizing the ones who attended the Faculties of Medicine of the Austro-Hungarian Monarchy. At the end of the 19th century, the option for medical school became a phenomenon. With the support of the Romanian foundations, the future doctors have fulfilled their dreams. Our focus will be on the scholarships offered by the Administration of the Border Funds. The aim is to explain which were the reasons for choosing this profession (despite the fact that the studies involved high costs and that in Transylvania the doctors were poorly paid), but most of all to highlight their career after graduation, in a dynamic period regarding medical science.*

Key words: medical school, Romanian students, Administration of the Border Funds, scholarship, Năsăud region.

Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, în lipsa unui învățământ medical superior, tinerii români din Ardeal, dornici de a-și continua studiile la nivel universitar erau nevoiți să-și îndrepte privirile spre centrele din afara granițelor. În părțile apusene ale bătrânului continent, studiile universitare căpătaseră o tot mai mare importanță. Ideea de emancipare, egalitate în drepturi promovată de sistemul vest european de învățământ reprezenta o atracție pentru tinerii români.¹ Cu o pondere numerică ce luase avânt la sfârșitul secolului al XIX-lea, viitorii studenți s-au străduit să se alinieze paradigmei vest europene.² Având în vedere limitele teritoriale ale Monarhiei Austro-Ungare trei au fost, în principal, centrele universitare pentru care au optat absolvenții cursurilor gimnaziale din Transilvania: Viena, Budapesta și Cluj (odată cu înființarea Universității Maghiare *Franz Joseph*, în 1872). Date fiind condițiile politice din veacul al XIX-lea, românii s-au orientat, mai cu seamă, spre facultățile de drept, istorie, filologie.³ Spre sfârșitul secolului, opțiunile aveau să se schimbe. Progresele științei medicale, politica de stat privitoare la sănătate, reformele operate la scara imperiului au încurajat Facultățile de Medicină să își deschidă porțile pentru tot mai mulți tineri.

În anul universitar 1897-1898, pe listele Universităților și Academiiilor Superioare din Austro-Ungaria erau înregistrați 435 de studenți români din Ungaria, 65

¹ Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă: tinerii din spațiul românesc la studii în străinătate (1864-1944)*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2006, pp. 65-71.

² Stelian Ioan Boia, „Constituirea și organizarea fundației Emanuil Gozdu (1870-1952)”, în *Studia Universitatis „Vasile Goldiș”*, Arad, 8, 1998, p. 164.

³ Dan Berindei, *Cultura națională română modernă*, București, Editura Eminescu, 1986, p. 20.

„The Romanian students from the Năsăud region enrolled on the lists of the Faculties of Medicine from the Austro-Hungarian Monarchy. Their correspondence with the Administration of the Border Funds”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 63-71.

dintre aceștia urmând medicina și patru farmacia. După Facultatea de Drept, medicina devenise a doua facultate pe scara preferințelor.⁴

Viena, Budapesta și Clujul rămâneau cele mai frecventate universități. Dar tinerii s-au orientat și spre alte centre, într-o pondere relativ mică. Al patrulea centru (ca număr de studenți) a fost reprezentat de Graz.

Fundațiile ce au luat naștere în Transilvania secolului al XIX-lea au contribuit în mod esențial la susținerea materială a tinerilor plecați în afara granițelor,⁵ a celor cu venituri modeste. Sistemul de burse instituit de statul austriac, fundațiile și fondurile bisericesti de stipendii⁶ au jucat un rol hotărâtor. Adevăratul merit al unui tânăr interesat de studii a fost tot mai mult luat în considerare, dacă e să ne referim la mai vechea tradiție în care rangul și prestigiul familiei din care făcea parte juca rolul principal.⁷

La Facultatea de Medicină din Cluj, un student era nevoit să plătească anual 100 de florini doar pentru cursuri și taxele de examen.⁸ Astfel se justifică numeroasele cereri de suplimentare a bursei acordate de către diferitele fundații.

Peste 700 de studenți români, cursanți la Budapesta, au beneficiat de bursele unor fundații precum *Emanuil Gojdu*, fundații patronate de către cele două biserici românești din Ardeal sau de către *Fundația grănicerească din Năsăud*.⁹

Între 1861-1876, *Administrația Fondurilor grănicerești* a acordat burse unui număr de 62 de tineri înscriși pe listele Universității din Viena. Zece dintre aceștia au urmat medicina și chirurgia, iar un tânăr medicina veterinară. Noua politică a districtului privitoare la aspectele sanitare și minusul pe care îl reprezenta personalul medical au determinat „investiția” în viitorii medici.¹⁰

Luând în considerare un interval mai lung, începând cu 1851 și până la finele Primului Război Mondial, *Fondul grăniceresc* a acordat circa 1.100 de stipendii și ajutoare, dintre care 275 la medicină și 7 la farmacie. 75 de studenți au frecventat medicina, 4 farmacia, iar 4 medicina veterinară. 44 de studenți au optat pentru

⁴ „Statistica studenților români din Ungaria înscriși pe anul școlar 1897/1898 la Universități și Academii Superioare”, în *Almanahul Societății de Lectură Petru Maior*, Budapesta, 1901, p. 47.

⁵ Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă*, p. 66.

⁶ Cornel Sigmirean, Aurel Pavel, *Fundația Gojdu 1871-2001*, Târgu-Mureș, Editura Universității Petru Maior, 2002, p. 9.

⁷ Lucian Nastasă, *Itinerarii spre lumea savantă*, p. 94.

⁸ Arhivele Naționale Direcția Județeană Bistrița-Năsăud (în continuare ANDJBN), *Fond Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene; Dosarul de bursă al lui Matei Ileni din Zagra, student la medicină*, Dosar 1320 (1881-1892), f. 36. **Matei Ileni**, absolvent al Gimnaziului năsăudean, fiu de agricultor din Zagra, a urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj între 1885-1890; vezi listele privitoare la studenții Universității „Ferencz József” din Cluj, în Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești din Transilvania și Banat în epoca modernă*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 549 (nr. 4387).

⁹ Maria Berényi, *Cultura românească la Budapesta în secolul al XIX-lea*, Giula, (editura), 2000, p. 63.

¹⁰ Lazăr Ureche, „Bursierii fondurilor grănicerești în perioada existenței districtului Năsăudului (1861-1876)”, în *Marisia. Studii și materiale. Arheologie. Istorie. Etnografie*, Târgu-Mureș, Muzeul Județean Mureș, volum IX, 1979, pp. 276-278.

Facultatea din Cluj, 11 pentru cea din Budapesta, 5 s-au îndreptat spre Viena, 2 spre Facultatea de Medicină din București, iar unul a ales drept centru universitar, Graz. Peregrinarea academică se poate observa în cazul a 16 tineri: 10 au urmat cursurile deopotrivă la Budapesta și Cluj, 3 la Cluj și Viena, 2 la Graz și Viena, iar un student a optat pentru cele trei facultăți, cele mai frecventate în cadrul Monarhiei: Viena-Budapesta-Cluj. 12 dintre tinerii stipendiați au primit ajutoare în vederea susținerii tezei de doctorat.¹¹

Administrația Fondurilor grănicerești a susținut prin intermediul stipendiilor tineri doritori de a-și continua studiile la Universitatea din Viena, printre care: Constantin Gălan,¹² Iuliu Mureșan (specializarea chirurgie),¹³ Victor Corbu,¹⁴ Nicolae Hângănuțiu,¹⁵ Victor Mihăilașu,¹⁶ Isidor Friedrich Popp,¹⁷ sau la Universitatea „Franz Ioseph” din Cluj: Valeriu Buia,¹⁸ Aurel Maniu,¹⁹ Leon Parasca,²⁰ Teodor Miron,²¹ Ioan Georgiță,²² Petru Neagoiu,²³ Iosif Bota,²⁴ Macedon Rotaru.²⁵

¹¹ Idem, *Fondurile grănicerești născute (1851-1918)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, pp. 149-155.

¹² ANDJBN, *Fond Administrația Fondurilor grănicerești născute, Bursă școlară pentru Gălan Constantin din Ilva Mare (1862-1872)*, Dosar 1089, f. 8; în evidența Universității din Viena, **C-tin Gălan** apare înmatriculat în cadrul Facultății de Medicină în anul 1866; vezi listele privitoare la studenții Universității din Viena, în László Szögi, *Studenți români din Transilvania la universitățile din Europa în secolele XVI-XX*, Târgu-Mureș, Editura Universității Petru Maior, 2011, p. 86 (nr. 250).

¹³ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești născute, Dosarul de bursă al lui Iuliu Mureșan din Rebrîșoara*, Dosar 1094 (1862-1878), f. 17.

¹⁴ Idem, *Burse școlare pentru Corbu Victor din Zagra-medicină pe anii 1885-1892*, f. 1; **Corbu Victor** a beneficiat de un ajutor din partea *Fondurilor Grănicerești* pe anul universitar 1887-1888.

¹⁵ Idem, *Dosarul de bursă al lui Nicolae Hângănuțiu din Mureșenii Bărgăului, student la medicină*, Dosar 112 (1865-1878); în 1877 **Nicolae Hângănuțiu** a absolvit Universitatea din Viena, specializându-se în Obstetrică și Oculistică, f. 50.

¹⁶ Idem, *Dosarul de bursă al lui Victor Mihăilașu din Năsăud, student la medicină (1877-1883)*; inițial a urmat Conservatorul pentru a continua studiile în medicină, la Viena, începând cu 1877, f. 1.

¹⁷ Idem, *Dosarul de bursă al lui Isidor Friedrich Popp, student la medicină (1877-1883)*, Dosar 1265; **Isidor Popp** a urmat primii doi ani de facultate la Cluj, iar din 1879 s-a transferat la Viena pe motiv că această Facultate de Medicină „este mai presus decât în oricare alt loc”, f. 1.

¹⁸ Idem, *Dosarul de bursă al lui Valeriu Buia din Sângeorș Băi, student la medicină*, Dosar 1398; cere un sprijin în 1892 pentru a absolvi facultatea, f. 61.

¹⁹ Idem, *Burse școlare pentru Maniu Aurel din Zagra, pe anii 1892-1898*, Dosar 1502; Aurel Maniu a beneficiat și de un ajutor din partea „Societății Transilvania”, f. 1. **Aurel Maniu**, fiu de învățător, a urmat cursurile Facultății din Cluj între 1892-1897, fiindu-i acordat titlul de doctor în 1898; vezi Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 552 (nr. 4436).

²⁰ Idem, *Administrația Fondurilor grănicerești născute,urse școlare pentru Parasca Leon din Josenii Bărgăului-medicină pe anii 1892-1898*, Dosar 1505, f. 1; fiu de agricultor, absolvent al Gimnaziului din Bistrița, **Parasca Leon**, a urmat cursurile Facultății din Cluj între 1892-1897, fiindu-i acordat titlul de doctor în 1898; vezi Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Koloszyár/Cluj and the students of the medical faculty: 1872-1918*, Budapesta/Cluj-Napoca, Central European University, 2004, p. 295.

²¹ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești născute, Dosarul de bursă al lui Miron Teodor din Telciu-student la medicină*, Dosar 1651 (1897-1903); înscris la Facultatea de Medicină din Cluj, studentul cere în ultimul an 600 de coroane pe lângă bursă pentru a putea absolvi facultatea, f. 20.

²² Idem, *Burse școlare pentru Georgiță Ioan din Ilva Mică, student la medicină (1899)*, Dosar 1704; **Georgiță Ioan** frecventează pentru un semestru cursurile Facultății de Medicină din Budapesta. Primind bursa de 300 de florini își continuă studiile la Facultatea de Medicină din Cluj, f. 25.

„The Romanian students from the Năsăud region enrolled on the lists of the Faculties of Medicine from the Austro-Hungarian Monarchy. Their correspondence with the Administration of the Border Funds”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 63-71.

În momentul finalizării cursului gimnazial, subscriind la ajutorul unei fundații, dată fiind situația materială extrem de precară, viitorii studenți lăsau la aprecierea conducerii opțiunea privitoare la studiile universitare. Liviu Rusu se adresa *Administrației Fondurilor grănicerești* cerând o bursă pentru a se înscrie la „Universitatea din Viena, eventual la cea din Pesta”.²⁶ În cele din urmă a fost înmatriculat în primul an la Universitatea din Viena (1886),²⁷ pentru ca mai apoi să își continue studiile la Facultatea de Medicină din Cluj.²⁸ În același sens regăsim și adresa lui Monda Iuliu, care oscila între Cluj și Budapesta.²⁹ A primit ajutorul financiar dorit, absolvind facultatea din Cluj.³⁰ Prodan Onoriu oscila între filosofie, medicină sau drept, obligându-se în cazul obținerii stipendului de a se „supune după absolvire la dispoziția onoratei Comisiuni”.³¹ Începând cu anul 1899 va fi înmatriculat în cadrul Facultății de Medicină din Cluj.³² La rândul său, Rusu Afrim își dorea continuarea studiilor universitare în drept, agronomie sau medicină veterinară.³³ Dosarul său de bursă relevă faptul că în 1900 a primit un ajutor de 600 de coroane din partea *Fondului grăniceresc* pentru a studia medicina veterinară.³⁴

Nu doar taxele percepute de facultăți, dar și manualele necesare studiului implicau costuri deloc neglijabile. De pildă, pentru anul III de studiu, Bazil Cornea, student al Facultății de Medicină din Viena, ruga *Administrația Fondurilor grănicerești* să-i acorde un ajutor de 38 de florini în vederea achiziționării unor manuale indispensabile precum: „Anatomia” (Josef Hirsch), „Cartea învățăturilor de rețete” (Schmidt), „Patologia generală” (Virchov), „Farmacologia” (Lessing).³⁵

²³ Idem, *Dosarul de bursă al lui Negoiu Petru din Monor, student la chirurgie, 1867-1876*, Dosar 1124; absolvind Institutul de Chirurgie din Cluj, **Negoiu Petru** cere în 1870 un ajutor din partea Fondului Grăniceresc, suma fiind necesară pentru anul de studiu obligatoriu în vederea obținerii titlului de magistru, f. 11.

²⁴ Idem, *Burse școlare pentru Bota Iosif din Ragla pe anii 1875-1877*, Dosar 1223, f. 1.

²⁵ Idem, *Dosarul de bursă al lui Macedon Rotaru din Feldru, ucenic la medicină (1875-1879)*, Dosar 1237, f. 1. **Macedon Rotaru**, fiu de preot, absolvent al Gimnaziului din Bistrița, a urmat cursurile Facultății din Cluj finalizându-le în 1880; vezi Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 546 (nr. 4344).

²⁶ Idem, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă a lui Liviu Rusu din Bistrița Bârgăului, student la medicină*, Dosar 1408 (1886-1888), f. 1. **Liviu Rusu** a început facultatea la Viena (1886), după care s-a îndreptat către Cluj. A beneficiat de bursa Gojdu; vezi Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Koloszvár*, p. 315.

²⁷ László Szögi, *Studenți români din Transilvania*, p. 101 (nr. 497).

²⁸ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 550 (nr. 4404).

²⁹ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă a lui Monda Iuliu din Bistrița Bârgăului, student la medicină*, Dosar 1687 (1898-1901), f. 1.

³⁰ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 555 (nr. 4473).

³¹ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene,urse școlare pentru Prodan Onoriu din Năsăud-medicină pe anii 1899-1900*, Dosar 1715, f. 1.

³² Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității românești*, p. 556 (nr. 4480).

³³ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene,urse școlare pentru Rusu Afrim din Romul, medicină veterinară, pe anii 1900-1901*, Dosar 1748, f. 3.

³⁴ *Ibidem*, f. 1.

³⁵ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă al lui Baziliiu Cornea din Romul, Dosar 1086 (1862-1873)*, f. 9.

Situația materială de acasă era de cele mai multe ori precară. În documentele de arhivă regăsim această motivație. Redăm un singur exemplu: „E cunoscut și aceea că veteranul meu tată care după osteneli de 40 de ani în serviciul școlii a slăbit foarte tare de bătrânețe și așa afară de unicul său salariu de 300 de florini nici nu e în stare a câștiga mai mult pentru susținerea familiei sale de șase prunci dintre care cinci sunt minori”.

Unii studenți, obligați a-și acoperi cheltuielile, erau nevoiți să își găsească un venit suplimentar: „e peste tot cunoscut că un stipendiu de 200 de florini fără alt ajutor nu e cu puțință a subzista la Universitatea din Viena”.³⁶ 150 de florini se încasau pentru înscriere și cursuri, în jur de 150 de florini erau cheltuiți pentru chirie, fără a mai pune la socoteală alimentația, îmbrăcămintea etc.³⁷

În corespondența păstrată cu *Administrația Fondurilor grănicerești*, Alexandru Andreieșei, student al Facultății de Medicină din Cluj, nota următoarele: „se mai dădeau ore private sau se lucra în cancelarie pentru obținerea unui ajutor în plus”.³⁸

Subliniem faptul că studenții erau obligați să facă față unui orar destul de încărcat. De pildă, în cadrul Facultății de Medicină din Viena, în semestrul de vară (1881) aprofundau următoarele discipline: *Istoria Medicinii, Anatomie, Fiziologie, Patologie Generală, Farmacologie și Toxicologie, Chirurgie, Oftalmologie, specialitatea de Oto-Rito-Laringologie, Ginecologie, Pediatrie, Dermatologie și Sifilis, Psihiatrie, Medicină Legală și Higienă, Chimie*, noțiuni din *Medicină Veterinară*, iar în semestrul de iarnă se adăuga și *Medicina Internă*.³⁹ Programul Facultății de Medicină, specializarea Farmacie, Cluj era la fel de încărcat: *Farmacodinamia, Practica preparării rețetelor, Farmacologia, Botanica farmaceutică, Patologia generală și terapeutică, Farmacognozia, Fizica experimentală, Chimia fiziologică și Patologia anatomică, Morfologia și fiziologia vegetală*. La sfârșitul secolului al XIX-lea, practica în facultate devenea o obligație, iar pe lângă materiile deja menționate s-au introdus altele noi: *Arta de a formula, Chimia Farmaceutică* și lucrări de chimie, lucrări științifice individuale, *Histologia vegetală, Tehnica farmaceutică, Anatomia plantelor*.⁴⁰

Fundațiile nu acordau burse decât în condițiile unor rezultate meritorii: „În decursul anilor 1879/1880, 1881/1882 am depus examen din Mineralogie, Botanică și Zoologie”.⁴¹ Pe baza rezultatelor de la examene, Aurel Moldovan se înscrie în concursul lansat de *Fundația grănicerească* ce oferea un stipendiu de 200 de florini

³⁶ Idem, *Bursa școlară pentru Mureșan Leo din Năsăud—medicină (1862-1875)*, Dosar 1095, f. 24.

³⁷ ANDJ Cluj, *Fond Ioan Micu Moldovan. Corespondență*, Dosar 13462 (scrisoare semnată de Alexandru Neagoe, Viena, 29 iulie, 1890), f. 1. Pe blăjeanul **Alexandru Neagoe** îl regăsim pe listele Facultății de Medicină din Viena 1886-1890; vezi László Szögi, *Studenți români din Transilvania*, p. 100 (nr. 489).

³⁸ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Burse școlare pentru Andreieșei Alexandru din Sângeorș-Băi-medicină pe anii 1884-1891*, Dosar 1358, f. 53. **Andreieșei Alexandru** s-a înscris la Facultatea din Cluj în 1884. A absolvit-o în 1889, iar în 1891 a obținut titlul de doctor; vezi Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Kolozsvár*, p. 156.

³⁹ *Öffentliche Vorlesungen An Der K.K. Universität Zu wien In Sommer-Semester 1881*, Wien, Aus Der Kaiserlich-Königlichen Hof-Und Staatsdruckerei, 1881, pp. 10-30.

⁴⁰ Marin Florea, *Școala de farmacie clujeană (1500-2000)*, Cluj-Napoca, Editura Medicală Universitară Iuliu Hațieganu, 2004, p. 36.

⁴¹ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de burse al lui Aurel Moldovan din Monor, student la medicină*, Dosar 1303 (1880-1890), f. 4. **Aurel Moldovan** este înscris în cadrul Facultății de Medicină, Universitatea din Viena, începând cu anul 1879; vezi László Szögi, *Studenți români din Transilvania*, p. 95 (nr. 396).

„The Romanian students from the Năsăud region enrolled on the lists of the Faculties of Medicine from the Austro-Hungarian Monarchy. Their correspondence with the Administration of the Border Funds”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 63-71.

(studentul beneficia doar de un ajutor din partea Fundației).⁴² În condițiile în care limba putea, și nu de puține ori, reprezenta un impediment, studiul ridica obstacole. Datorită faptului că nu stăpâneau limba maghiară, în acest caz fiind imposibil a urma cursurile în Cluj sau Budapesta, Ganea Sever a optat pentru facultatea din Graz. În speranța că va învăța limba maghiară, studentul medita la o posibilă reîntoarcere.⁴³ Nu a fost să fie așa. Va absolvi medicina la Graz în 1890.⁴⁴ Alții se străduiau să învețe limba. Unii studenți îi citeau pe clasicii germanii, dar cereau împrumut, nepermițându-și să achiziționeze dicționare. Un exemplu: Laurențiu Petricul îl roagă în 1885 pe Ioan Micu Moldovan să îi trimită un dicționar maghiar-român.⁴⁵

Exista posibilitatea ca studiul să fie întrerupt din pricina stării de sănătate, caz în care se încerca obținerea în continuare a bursei. Titieni Constantin, student al Facultății de Medicină din Cluj, bursier al *Fondului grăniceresc*, a întrerupt studiile în 1895 pentru un an, fiind în incapacitatea de a-și susține examenele.⁴⁶ Bolfa Eugeniu, student al Facultății de Medicină din Budapesta,⁴⁷ internat în 1902 în Spitalul Militar din Sibiu, adresa o cerere administrației *Fondurilor grănicerești* de a i se acorda în continuare sprijinul în pofida faptului că adeverința cu situația școlară nu putea fi depusă la timpul potrivit.⁴⁸ Alții invocau împrejurări atenuante. Exemplul lui Flaviu Pop: „Din partea teoretică am căpătat două întrebări. Una nu am știut pentru că nu ne-a explicat nimic despre aceea. A doua am știut deși mi-a pus încurcătură. Urmarea a fost că m-a trântit”.⁴⁹

În alte cazuri, cererea de bursă echivala cu promisiunea că studentul, ca viitor medic, se va pune în slujba celor care l-au susținut financiar în timpul studiilor. Exemplul lui Bazil Cornea, care în calitate de „fiu de grănicer a fost împuternicit în stipendiu de a învăța chirurgia și veterinaria pentru care a promis că va servi 8 ani” în districtul Năsăudului. La finalizarea studiilor, Grigore Moisiu, vicar foraneu, adresa

⁴² Idem, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă al lui Aurel Moldovan din Monor, student la medicină*, Dosar 1303 (1880-1890), f. 7.

⁴³ Idem, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă al lui Ganea Sever din Telciu, student la medicină*, Dosar 1381 (1885-1890), f. 24.

⁴⁴ Vezi László Szögi, *Studenți români din Transilvania*, p. 145.

⁴⁵ ANDJC, *Fond Ioan Micu Moldovan. Corespondență*, Dosar 14088 (scrisoare semnată de către Laurențiu Petricul, Cluj, 5 octombrie, 1885), f. 1. **Laurențiu Petricul**, originar din Alba Inferioară, a absolvit gimnaziul din Blaj și a urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj între 1885-1890, obținând titlul de doctor în 1892; vezi Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Koloszyvár*, p. 299.

⁴⁶ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Burse școlare pentru Titieni Constantin din Monor, medicină pe anii 1892-1902*, Dosar 1514, f. 28.

⁴⁷ Idem, *Burse școlare pentru Bolfa Eugeniu, din Năsăud-student la medicină (1899-1908)*, Dosar 1702, f.1.

⁴⁸ Idem, *Burse școlare pentru Bolfa Eugeniu, din Năsăud-student la medicină (1899-1908)*, Dosar 1702, f. 50.

⁴⁹ ANDJC, *Fond Ioan Micu Moldovan. Corespondență*, Dosar 14494 (scrisoare semnată de către Flaviu Pop, Cluj, 19 noiembrie, 1879), f. 1. **Pop Flaviu**, fiu de preot din Alba Inferioară, a absolvit Facultatea de Medicină din Cluj în 1899, beneficiind de bursa Al. Șterca Șuluțiu. Titlul de doctor l-a obținut în 1900; vezi Victor Karady, Lucian Nastasă, *The University of Koloszyvár*, p. 301.

autorităților o cerere în vederea obținerii unui post pentru tânărul absolvent.⁵⁰ Sau cazul lui Leo Mureșan care promitea în eventualitatea ajutorului pentru perfecționarea în științele naturale cariera de profesor la gimnaziu: „Veneratul Comitet, să se îndure a îmi îndeplini, pe lângă ajutorul de 200 de florini, stipendiul până la suma cât se va da candidaților de profesor”.⁵¹ Dar alta va fi soarta carierei sale.

Din păcate am pierdut urma unora dintre bursierii fondurilor grănicerești. La momentul actual, nu cunoaștem date legate de cariera acestora, dacă au mai urmat o carieră de medic. În continuare ne vom opri asupra unora dintre medicii despre care am regăsit mărturii scrise. Majoritatea s-au remarcat în districtul Năsăudului.

Petre Neagoș (1849-1930, n. Ocolul Șieului, Năsăud, fiu de învățător), a finalizat studiile medicale la Cluj, fiind numit medic de ocol în cadrul districtului năsăudean. S-a remarcat în timpul epidemiei de holeră din 1873.⁵²

Alexandru Popu (1855-1924, n. Nușeni, Năsăud) a absolvit Facultatea de Medicină din Cluj în 1883. Inițial fusese practician în cadrul Spitalului Carolina din Cluj, apoi s-a stabilit în Caransebeș. Nu după mult timp a plecat la Vârșet și apoi s-a îndreptat spre Oravița. În anii preliminari Marelui Război a revenit în Bistrița unde, în timpul conflagrației, a fost numit medic militar-căpitan al Cercului de Recrutare din Bistrița.⁵³

Absolvent al gimnaziului din Blaj, bursier al Fondurilor Grănicerești, Andrei Monda a urmat cursurile Facultății de Medicină din Cluj (1879-1881) și a celei din Viena (1881-1885). După terminarea studiilor a fost promovat cu titlul de doctor practicând o perioadă de timp în calitate de medic secundar în *Krankenhaus der Wiener Kaufmannschaft*. Între 1886-1888 a fost numit medic comunal în Czsepaia, iar apoi medic cercual sanitar al Sângeorzului, până la pensionarea sa în 1920.⁵⁴ A decedat în 1926.⁵⁵

În districtul Năsăudului s-au mai remarcat: Petre Neagoe, chirurg de profesie, Nicolae Tenereanu, medic în Năsăud și Sângeorz Băi sau chirurgul și veterinarul Liviu Mureșan din Prundul Bârgăului.⁵⁶

Alexandru Gherman (1869-1935, n. Sibiu), absolvent al Facultății de Medicină și Farmacie din Budapesta (1889-1894, titlul de doctor în 1894)⁵⁷ a fost practician în spitalele din Budapesta, pentru ca în 1894 să se întoarcă la Bistrița în calitate de medic

⁵⁰ ANDJBN, *Administrația Fondurilor grănicerești năsăudene, Dosarul de bursă al lui Bazilii Cornea din Romul*, Dosar 1086 (1862-1873), f. 66.

⁵¹ Idem, *Bursa școlară pentru Mureșan Leo din Năsăud—medicină (1862-1875)*, Dosar 1095, f. 25.

⁵² Marin Florea, *Medicii și Marea Unire*, Târgu-Mureș, Editura Tipomur, 1993, pp. 204-205.

⁵³ *Ibidem*, pp. 230-231.

⁵⁴ ANDJBN, *Fond Reuniunea de împrumut și păstrare „Izvorul” Sângeorz Băi*, Ședința Consiliului de Administrație din 13 ianuarie 1921, reg. inv. Nr. 7., f. 149.

⁵⁵ *Testamentul Dr. Andrei Monda și completarea acestuia de către soția sa Rafila Monda, născută Șandor-1932*, în *Bistrița Bârgăului. Contribuții documentare*, coordonatori Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2010, p. 300.

⁵⁶ Teodor Ghițan, „Chirurgul și veterinarul Simion Stoica”, în *Plaiuri năsăudene și bistrițene. Rodna la 750 de ani de atestare documentară (1235-1985)*, partea a II-a, coordonatori Clemente Plaiianu, Ieronim Marțian, Buletin intern, Cluj-Napoca, 12/1985, p. 344.

⁵⁷ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 405 (nr. 1625).

„The Romanian students from the Năsăud region enrolled on the lists of the Faculties of Medicine from the Austro-Hungarian Monarchy. Their correspondence with the Administration of the Border Funds”, *Astra Salvensis*, II, 4, p. 63-71.

secundar la Spitalul comitatens. După 1918 devenise medic șef al Policlinicii C.F.R-Cluj.⁵⁸

Iulian Chitul (1872-1918, n. Hațeg, fiu de grănicer) a absolvit Facultatea de Medicină din Viena. Medic de stat major în cadrul armatei maghiare, Chitul va renunța la acest post, dedicându-se specialității de boli interne și pediatrie (de altfel, tânărul medic s-a remarcat la clinica dr. Purjesz din Budapesta). S-a stabilit în comuna năsăudeană Șintereag, iar în timpul Primului Război Mondial a funcționat ca medic în Spitalele militare din Dej, Gherla și Bistrița. Și-a pus amprenta asupra organizării Serviciului Sanitar al județului Bistrița-Năsăud după Marea Unire.⁵⁹

În anii premergători izbucnirii Primului Război Mondial, năsăudeanul Victor Corbul a devenit medic militar în cadrul Spitalului Militar al Corpului XII din Sibiu, pentru ca în timpul conflagrației să coordoneze activitatea acestui serviciu sanitar, fiind avansat la gradul de medic locotenent-colonel. Fiu de țăran, născut în Zagra (1869), absolvent al Gimnaziului superior fundațional Năsăud, beneficiind de bursa grănicerească, dar și de una militară, Corbul a frecventat cursurile Facultății de Medicină din Cluj între 1888-1893, obținând titlul de doctor în 1894.⁶⁰ Rămâne printre primii medici, ofițeri superiori dintr-o armată străină, care au fost înrolați în armata română după 1918. Înainte de pensie (1921) se stabilește la Cluj pe post de medic șef al armatei de aici.⁶¹ Pe alții, soarta i-a purtat pe diverse meleaguri. Flaviu Pop, cel despre care făcusem referiri în primul subcapitol, și-a croit soarta de militar în Bosnia.⁶²

Sănătatea, transformată într-o politică de stat, a determinat autoritățile să introducă igiena drept studiu obligatoriu la sfârșitul secolului al XIX-lea, în școlile, în liceele cu profil pedagogic și în seminariile teologice. Medicii români transilvăneni s-au remarcat și în acest domeniu. În calitate de medic și profesor de igienă, la Caransebeș,⁶³ a fost numit bursierul Fondurilor Grănicerești, absolvent de Viena, Leo Mureșan (fratele acestuia, Liviu Mureșan, a urmat specializarea de chirurgie în cadrul Universității din Cluj).⁶⁴

Năsăudeanul Titu Pop (1870-1947) a urmat inițial cursurile Facultății din Cluj. Participând la manifestările prilejuite de procesul memorandiștilor a fost exmatriculat, reușind să finalizeze cursurile Universității din Budapesta, Facultatea de Medicină acordându-i titlul de doctor în medicină și chirurgie (1896). Se va stabili în Vechiul

⁵⁸ Marin Florea, *Medicii și Marea Unire*, pp. 160-162.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 120-126.

⁶⁰ Cornel Sigmirean, *Istoria formării intelectualității*, p. 550 (nr. 4407).

⁶¹ Marin Florea, *Medicii și Marea Unire*, pp. 137-138.

⁶² ANDJC, *Fond Ioan Micu Moldovan. Corespondență*, Dosar 14514 (scrisoare semnată de către Flaviu Pop, Tuzla, 11 decembrie, 1901), f. 2.

⁶³ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an LVII, 1894, 10/22 august, număr 174, p. 3.

⁶⁴ ANDJBN, *Fond Administrația Fondurilor grănicerești năsădene. Bursă școlară pentru Mureșan Leo din Năsăud – medicină (1862-1875)*, Dosar 1095, f. 24.

Regat remarcându-se ca medic militar în timpul Primului Război Mondial.⁶⁵ Măcin, Zimnicea, Caracal sunt câteva dintre orașele în care a activat. A revenit după 1930 la Rodna.⁶⁶

Dacă majoritatea studenților opta pentru specialitatea de medicină generală, românii ardeleni s-au îndreptat, ce e drept cu pași mărunți, și către domenii precum chirurgia sau medicina veterinară. Absolvent al acestei școli a fost Iuliu Mureșan (n. 1845, Rebrîșoara, tatăl preot în Năsăud) care a frecventat Academia între 1867-1873, la rândul său obținând titlul de doctor. În același interval universitar cu Iuliu Mureșan îl întâlnim și pe Pop Ioan (n. 1847, Podeni).

Atmosfera politică a jumătății secolului al XIX-lea și început de secol XX și-a pus amprenta asupra discipolilor lui Hippocrate. În zilele Marii Adunări Naționale s-au remarcat, printre alții: Alexandru Pop, Alexandru Gherman, Iulian Chitul, Tit Liviu Țilea, Petru Neagoș, Victor Corbu, Nicolae Ittu.⁶⁷

Știința medicală a secolului al XIX-lea se afla într-o permanentă dinamică. Progresele erau evidente, iar tinerii români se străduiau să devină din observatori, participanți la acest fenomen. Tinerii erau de condiții sociale diferite. E adevărat că cei mai mulți proveneau din familii de intelectuali cu funcții publice (învățător, profesor, preot, protopop), dar numărul lor era secundat de cei ce aveau o situație materială modestă sau precară, semn că vremurile aveau să se schimbe. În dorința devenirii profesionale aceste obstacole trebuiau dărâmate.

Am încercat să surprind un eșantion de tineri dedicați unei profesii tot mai căutate și respectate, căci statutul de medic își avea prestigiul său în societate. Unii au pornit la drum, dar l-au abandonat din diverse pricini, alții au acceptat provocările, au profitat de oportunitățile ivite, iar strădaniile, așa cum am remarcat, au dat roade. Ardealul a avut, cu siguranță, un cuvânt de spus în știința medicală, fie că ne referim la teorii novatoare, învățământ sau practică.

⁶⁵ Ioan Bureacă, „Medicul Dr. Titu Pop-Mare patriot român”, în *Plaiuri năsăudene și bistrițene. Rodna la 750 de ani de atestare documentară (1235-1985)*, partea a II-a, coordonatori Clemente Plaianu, Ieronim Marțian, Cluj Napoca, 12/1985, p. 341.

⁶⁶ Silvestru Leontin Mureșanu, Pompei Boca, „Oameni de seamă din Rodna”, în *Plaiuri năsăudene*, partea I, p. 251.

⁶⁷ Vezi capitolul „Medici, studenți în medicină și farmaciști participanți la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918”, în Marin Florea, *Medicii și Marea Unire*, pp. 64-68.